

בסקילה, מפני שבא עליה בעודה בתולה. ואילו כולם, כל הבאים עליה אחריו, נידונים בחנק, כדין הבא על אשת איש בעולה.

ומכאן, שלדעת רבי, גם אדם אחר, שאינו הבעל, עושה את הנערה "בעולה" בביאה שלא כדרכה!

אמר תירץ רבי זירא תירוץ: א-י

אמנם לענין נערה המאורסה, אין הבדל בין בעילת הבעל לבעילת אחר. אבל יש הבדל ביניהם לענין נערה שאינה מאורסה —

האונס או המפתה נערה בתולה, משלם קנס חמישים שקלים לאביה. ודין זה נאמר בנערה בתולה בלבד, ולא בבעולה.

ומורה רבי לענין קנס, דעשרה אנשים שבאו על בתולה שלא כדרכה, דין כל אחד מהם הוא כדין הבא על הבתולה, וכולהו משלמו, וכולם משלמים קנס [וטעם הדבר יבואר בסמוך].

ולפיכך נאמר "בעולת בעל", לומר, שכאשר יש לה בעל, היא נעשית "בעולה" על ידו אף אם בא עליה בעלה ביאה שלא כדרכה. אבל בביאה על ידי אחר, בעודה פנויה, אינה נעשית בעולה אלא רק בביאה כדרכה. (300)

אך עדיין יש לשאול שאלה נוספת על רבי —

הרי רבי יוחנן למד מהכתוב "בעולת בעל", שנעשה לה בעל על ידי בעילה, אך רבי למד זאת מ"ובעלה".

ואם כן, רבי, האי "בעולת בעל" — מאי עביד ליה? מה רבי דורש מהכתוב "בעולת בעל"? (299)

ומתריצין: האי מבעי ליה, הכתוב הזה נצרך ללמדנו שרק הבעל עושה אותה בעולה בביאה שלא כדרכה, ואין אחר עושה אותה בעולה שלא כדרכה, כל זמן שהיא עדיין בתולה [וכסברת אביי לעיל].

ותמהינן: ומי אית ליה לרבי האי סברא?! וכי רבי סובר שיש הבדל בין הבעל לאחר בענין ביאה שלא כדרכה?!

והתניא, הרי שנינו בברייתא:

באו עליה, על הנערה המאורסה, עשרה אנשים ביאה שלא כדרכה, ועדיין היא בתולה — כולם נידונים בסקילה, כדין הבא על נערה בתולה מאורסה. אלו דברי חכמים.

רבי אומר: אומר אני, רק הראשון נידון

300. לשון הגמרא קשה: הרי יוצא מדברי הגמרא שאין כל חילוק בין ביאת הבעל לביאת אחר, אלא, לענין מיתה — ביאה שלא כדרכה עושה אותה בעולה ואפילו בביאת אחר, ואילו לענין קנס ביאה שלא כדרכה אינה עושה אותה בעולה. [ואין שייך שם בעילת בעל כלל שהרי היא פנויה!]

ויש לומר: רבי סובר שנערה שהתארסה

קידושין שאינם מסורים לביאה הרי הם קידושין! חידושי רבי עקיבא איגר.
[ולכאורה יש לומר, שלא נוח לגמרא לומר שרבי אומר את דבריו שלא כדעת רבי].
ועיין בספר בירורי השיטות.
299. כלומר: מדוע [לדעת רבי] נאמר "בעולת בעל" ולא נאמר "אשת איש"? [כעין שכתב רש"י בסנהדרין סו ב. וכן"ל הערה 288].

ומקשינן: מאי שנא מקמטלא, מדוע דין הקנס על ביאה בנערה שאינה מאורסה, הוא שונה מדין עונש המיתה על ביאה בנערה המאורסה?

כלומר, מנין לנו שדברי הכתוב "בעולת בעל", שאפילו בביאה שלא כדרכה היא נעשית "בעולה", מתייחסים רק לגבי עונש המיתה בלבד, ואינם מתייחסים גם לענין הקנס?

ומתריצין: שאני התב, דין מיתה שונה הוא, משום דאמר קרא בענין העונש של האונס נערה בתולה מאורסה [דברים כב, כה כו]: "ומת האיש אשר שכב עמה, לבדו. ולנערה לא תעשה דבר".

המילה "לבדו" מיותרת היא, שהרי נאמר בהמשך "ולנערה לא תעשה דבר". ומכאן למד רבי, שרק אדם אחד שבא על נערה בתולה מאורסה נסקל, ולא יותר.

ומכאן, שאם אחד בא עליה בהיותה מאורסה, אפילו שלא כדרכה, והתחייב עונש סקילה, הרי מכאן ואילך היא נחשבת "בעולה", והבא עליה נהרג בחנק.

אך רק לגבי עונש מיתה גילתה התורה במיעוט מיוחד, "לבדו", שאפילו בביאה שלא כדרכה היא נעשית בעולה, ומעתה אין חייבים עליה סקילה אלא חנק. אך לגבי קנס בפנויה, גם אחר שבא עליה אדם ביאה שלא כדרכה היא עדיין נחשבת בתולה.

ומקשינן על רבנן, החולקים על רבי, וסוברים שאפילו לענין עונש מיתה בסקילה אין הנערה נעשית בעולה על ידי ביאה שלא כדרכה, על ידי אחר:

ורבנן, האי "לבדו" — מאי עבדי ליה, מה דרשו ממנו?

ומתריצין: מבעי להו לכדתניא, הפסוק נצרך כדי להשמיענו את הדין המובא בברייתא דלהלן:

נאמר [דברים כב כב] בענין אדם שבא על אשת איש "ומתו גם שניהם".⁽³⁰¹⁾

ופסוק זה מלמד שאין הם נהרגים עד שיהיו שניהם שוין כאחד. שיהיו שניהם בני עונשין, הראויים להענש במיתה. אבל גדול

והתגרשה ונאנסה, יש לה קנס. כדעת רבי עקיבא [כתובות לח] ושלא כדעת רבי יוסי הגלילי [שם]. ולפיכך רבי אמר "בעל עושה אותה בעולה שלא כדרכה", כלומר: אפילו לענין קנס אם בא עליה הבעל שלא כדרכה והתגרשה, הרי היא בעולה והאנס פטור מלשלם קנס. [על פי המקנה בתוספת הסבר. ועיין שם]. ועיין תוספות ר"י הזקן.

שהמילים "גם שניהם" מיותרות. הריטב"א כתב שהפסוק "ומתו גם שניהם" מדבר במי שבא על אשת איש, ואילו הגמרא מתייחסת למי שבא על נערה המאורסה, ולפיכך יש לגרוס בגמרא "והוצאתם את שניהם", שפסוק זה נאמר בפרשת נערה המאורסה [דברים כד כד].

ודברי הריטב"א הם לשיטתו, המובאת להלן בהערה הבאה.

אבל מתוספות י א ד"ה עד מוכח שגרסו כגירסתנו. ועיין מאירי ושיטה לא נודע למי.

301. מאחר שנאמר "ומתו" מובן שהפסוק מתייחס לשניהם, ולא לאחד מהם, נמצא

הבא על הקטנה פטור, כיון שהקטנה פטורה, (302) אלו דברי רבי יאשיה.

אבל רבי יונתן אומר: נאמר בענין האונס את הנערה המאורסה: "ומת האיש אשר שכב עמה לבדו". (303)

המילה "לבדו" מלמדת שאפילו כאשר היא קטנה ואינה ראויה לחיוב עונשין, בכל זאת מת האיש הבא עליה, לבדו.

ורבנן, שנחלקו על רבי, סוברים כרבי יונתן, שהמילה "לבדו" באה ללמד שאף גדול הבא על קטנה המאורסה נסקל. ולפיכך המילה "לבדו", אינה נדרשת למעט מעונש סקילה את הבא על הנערה שנבעלה שלא כדרכה.

עד כאן הגמרא עסקה בכירור הדרשות לדעת רבי, שלמד את דין קדושי ביאה מ"ובעלה".

ועתה הגמרא חוזרת לדון בדברי רבי יוחנן, לעיל, שלמד את דין קידושי ביאה מהכתוב "בעולת בעל".

הרי רבי דורש מהכתוב "בעולת בעל", שרק הבעל עושה אותה בעולה אפילו אם בא עליה שלא כדרכה, ואין אחר עושה אותה בעולה בביאה שלא כדרכה. אבל רבי יוחנן דורש את הכתוב הזה ללמד על קידושי ביאה.

ואם כן יש לדון: ורבי יוחנן, האי פברא — מנא ליה?!? מנין נלמד, לדעת רבי יוחנן, שהבעל עושה אותה בעולה שלא כדרכה ולא אחר?

ומתרצינן: אף על פי שרבי יוחנן דרש את הכתוב "בעולת בעל", ללמד על קידושי ביאה, עדיין יש ללמוד ממנו ענין זה, באמצעות דרשה נוספת —

שהרי אם בן, אם אכן הכתוב בא רק כדי ללמד על קידושי ביאה, נכתוב קרא, היה ראוי לכתוב לומר "בעולת איש"!⁽³⁰⁴⁾

מאי, מדוע נקט הכתוב בלשונו "בעולת בעל"? —

302. כך פירש רש"י. ותוספות הבינו מדבריו שגדול הבא על הקטנה פטור לגמרי. וכן כתוב בפירוש ברש"י ערכין ז א. ולפיכך הקשו עליו מדברי הגמרא להלן, ששנינו "בת שלש שנים ויום אחד, אם בא עליה אחד מכל עריות שבתורה מומתין על ידה, והיא פטורה". [והמאירי מתרץ שאכן המשנה הזאת סוברת כרבי יונתן, וכן כתבו תוס' בשם יש מפרשים]. אך הריטב"א פירש על פי דברי רש"י, שגדול הבא על הקטנה פטור רק ממיתת סקילה החמורה שנאמרה בנערה המאורסה, אך הוא חייב במיתת חנק כדין הבא על אשת איש [וזהו לשיטתו בהערה הקודמת, שהגמרא כאן דורשת את הפסוק "והוצאתם את שניהם" שנאמר בענין

נערה המאורסה". אבל לגירסא שלפנינו אין לומר כדברי הריטב"א]. ועיין תוספות וראשונים.

303. הבא על נערה המאורסה מדעתה, שניהם נסקלים. ואילו הבא עליה באונס הוא לבדו נסקל. והמילה "לבדו" מיותרת מאחר שנאמר בהמשך הכתוב "ולנערה לא תעשה דבר" [רש"י]. ולפיכך רבי יונתן דורש את המילה "לבדו", ללמד שאפילו אם בא על קטנה שהיא פטורה ממיתה, בכל זאת הוא חייב.

304. אולי כוונת הגמרא שעדיף לומר "בעולת איש" מפני שבדרך כלל נאמר בתורה "אשת איש" ולא "אשת בעל". ואולי כוונת הגמרא

לומר, שדוקא על ידי הבעל היא נעשית בעולה בביאה שלא כדרכה, (305) ולא על ידי אחר.

ושמע מינה תרתי. יש לנו ללמוד מדברי הכתוב את שתי ההלכות: א. קידושי ביאה. ב. הבעל עושה אותה בעולה שלא כדרכה, ולא אחר.

ועתה הגמרא מסתפקת במי שמקדש אשה בביאה, באיזה שלב של הביאה הוא קונה אותה לאשה:

איבעיא להו, הסתפקו בבית המדרש: האם תחילת ביאה קונה באירוסין, (306) או סוף ביאה קונה? (307)

ויש נפקא מינה בשאלה זו, לענין שתי אפשרויות:

האחת, כגון שהערה בה, (308) שעשה בה רק תחילת ביאה, ותוך כדי ביאה היא פשטה ידה, וקבלה קידושין מאדם אחר, לפני שהספיק לגמור את ביאתו בה.

אם תחילת ביאה קונה, הרי היא מקודשת למקדש בביאה, לפי שקידושיו חלו תחלה, ואין מעשה הקידושין לשני כלום. אבל אם נאמר שרק גמר ביאה קונה, אזי היא מקודשת לשני, שהרי קידושיו חלו לפני גמר ביאה של הראשון.

אי נמי, האפשרות השניה היא, לענין כהן גדול, דקא קני בתולה בביאה.

היות ונאמר בתורה בענין נישואי כהן גדול [ויקרא כא יד]: "כי אם בתולה מעמיו יקח אשה". מלמד הכתוב שאשה בעולה אסור לו

307. לדעת הריטב"א גמר ביאה היינו גמר ביאה ממש, ותחילת ביאה היינו נשיקת אבר או הכנסתו [ד"ה אמר אמימר].

לדעת רבנו תם, הגמרא כאן מדברת על הכנסת העטרה, והספק הוא אם תחילת הכנסת העטרה קונה או סופה [תוספות ד"ה כל הבועל].

308. א. נאמר בענין הבא על הנדה [ויקרא כ]: "ואיש אשר ישכב את אשה דוה, את מקורה הערה". מכאן שהערה בעריות אסורה [יבמות נד א].

ונחלקו במסכת יבמות נה ב מה היא אותה הערה:

יש אומרים: הערה זו נשיקת אבר [נגיעה בלבד], וגמר ביאה זו הכנסת עטרה.

יש אומרים: הערה זו הכנסת עטרה, וגמר ביאה היינו גמר ביאה ממש.

לדעת רבנו תם ספק הגמרא כאן הוא למאן

שהלשון "בעל" מורה על בעילה, ולפיכך עדיף לומר "איש" שמשמע אף שלא על ידי בעילה.

305. לפיכך הכתוב נקט "בעל" מלשון בעילה, לומר שרק בעילתו נחשבת בעילה. ובהכרח שהכתוב מדבר רק בבעילה שלא כדרכה, אבל בעילה כדרכה בודאי עושה אותה בעולה, שהרי נעקרו בתוליה.

306. כך פירש רש"י. ובא להדגיש שאם נאמר שביאה עושה נישואין ולא רק אירוסין בלבד [והגמרא להלן בסמוך מסופקת בדבר], אזי אין ספק שלענין הנישואין בודאי אין תחילת ביאה קונה אלא גמר ביאה. חידושי הגר"ש שקאפ.

וכן דעת הריטב"א כאן. אבל מתוספות [יבמות נט א ד"ה הא לא] ומשאר הראשונים [כאן] מוכח שלדעתם אם נאמר שביאה עושה נישואין אף בזה הגמרא הסתפקה שמה תחילת ביאה קונה.

לכהן גדול לקחתה לאשה, ואפילו אם בעל אותה הכהן הגדול בעצמו לפני הקידושין, אסור לו לקחתה לאשה.

אולם, הכהן הגדול מותר לו לשאת אותה ולבוא עליה אפילו לאחר שנבעלה לו, אם הבעילה הראשונה היתה אחר הקידושין.⁽³⁰⁹⁾

ומעתה יש להסתפק, האם מותר לכהן גדול לקדש אשה בביאה:⁽³¹⁰⁾

אם תחילת ביאה קונה, מותר לו לקדש אשה בתולה בביאה, שהרי מתחילת הביאה היא מתקדשת, ומיד היא אשתו, ומותר לו להמשיך בביאה, כי שוב אינה נאסרת עליו מצד "בעולת עצמו", שהרי באותה השעה שהוא בא עליה, מיד היא נעשית אשתו, ובאותה שעה היא היתה בתולה.⁽³¹¹⁾

אבל, אם נאמר שרק סוף ביאה קונה, אסור

דאמר העראה זו הכנסת עטרה. והספק הוא האם תחילת ההכנסה קונה או סופה.

ולדעת הריטב"א בודאי "גמר ביאה" שהוזכר כאן היינו גמר ביאה ממש. וכמו בהערה הקודמת.

ב. הראשונים הקשו: מדוע הגמרא מעמידה אפשרות באופן שאינו שכיח, כגון שפשטה ידה וקבלה קידושין באמצע הביאה לפני שסיים את ביאתו, ולא אמרה בפשטות: מי שעשה באשה רק תחילת ביאה ולא גמר ביאתו, האם קנה אותה, או לאו! ועיין להלן הערה 313.

309. שנאמר [ויקרא כא]: "והוא אשה בבתוליה יקח". כלומר: בשעת הלקיחה צריך שיקח בתולה ולא בעולה. ואם בשעת הלקיחה היא היתה בתולה, אזי לא איכפת לנו שאחר כך היא נבעלה והרי מותרת לו. [על פי הגמרא ביבמות נט א].

הגמרא במסכת יבמות [שם] מסתפקת אם ה"ק"יחה" המוזכרת בכתוב ["יקח"] היא אירוסין או נישואין. ומסקנת הגמרא שלענין דברים מסוימים "ק"יחה" היינו ק"יחה אירוסין, ולענין דברים אחרים "ק"יחה" היינו ק"יחה נישואין [עייין שם].

ולענין איסור בעולה, נחלקו הראשונים אם "ק"יחה" היינו ק"יחה אירוסין או ק"יחה נישואין. ראה להלן הערה 311.

310. רש"י, ר"ן.

311. תוספות [יבמות נט א ד"ה הא לא] דייקן מדברי הגמרא כאן שלענין איסור בעולה לכהן גדול, האיסור נקבע בשעת הקידושין. כלומר, אם בשעת הקידושין הוא מקדש בעולה, הרי זה אסור. אבל אם לא היתה בעולה לפני הקידושין, אין איסור לקדשה ולבוא עליה למרות שהיא נעשתה בעולה לפני הנישואין [וכן כתב הריטב"א בפירושו השני כאן. ועיין מה שהקשו תוספות שם].

אולם יש אומרים שהאיסור נקבע בשעת הנישואין [רמב"ן ורשב"א, וריטב"א בפירושו ראשון], ולפיכך הוקשה להם: אפילו אם תחילת ביאה קונה, הרי אינה נשואה אלא ארוסה, ומדוע היא מותרת לכהן גדול?

ונאמרו על כך שלשה תירוצים בראשונים:

[א] הגמרא כאן סוברת שביאה עושה נישואין [רשב"א, אבל עיין לעיל הערה 306].

[ב] מדובר באופן שנכנסה לחופה ואחר כך נבעלה, נמצא שבשעת הביאה של הקידושין היא נעשית נשואה [ריטב"א].

[ג] מדובר באופן שנכנסה לחופה, ונבעלה תחת החופה לשם קידושין. ומשעה שבא עליה נעשית נשואה [רשב"א].

[ועיין באחרונים שנחלקו אם חופה שלפני

לו לקדש בביאה. כי כבר משעת ההעראה נושרים בתוליה, (312) והיא נעשית בעולה בלי שתעשה לאשתו. ולכן, אסור לו לסיים את ביאתו, ולקדשה בסוף הביאה, שהרי בשעה שהוא מקדשה, בסוף הביאה, היא כבר אסורה עליו משום "בעולת עצמו".

ולכן יש להסתפק: מאי, אימתי האשה נקנית לבעלה אם מקדשה בקידושי ביאה, בתחילת הביאה או בסופה?

אמר אמומר משמיה דרבא: כל הבעל אשה — דעתו על גמר ביאה.

לפיכך גמר ביאה קונה, ולא תחילתה.

ולפי זה, אם קבלה קדושין מאדם אחר אחרי העראה, הרי היא מקודשת לשני.

וכמו כן, כהן גדול אסור לו לקדש אשה בביאה, מאחר שההעראה, גם כשהיא נעשית לשם קידושין, אינה קונה. וכשמקדשה בשעה שהוא גומר ביאתו, הרי היא כבר "בעולת עצמו" מחמת ההעראה, שהשיר בתוליה. ונמצא שבסוף הביאה, היא אסורה עליו. (313)

ומביאה הגמרא ספק נוסף בענין קידושי ביאה:

איבעיא להו, הסתפקו בבית המדרש, בענין המקדש אשה בביאה:

האם ביאה זו, שהיא קנין קידושין באמצעות מעשה אישות [ואין היא קנין רגיל בכסף או בשטר], אף נישואין היא עושה, שהיא גם משמשת במקום החופה הנעשית אחר קידושי כסף או שטר. (314)

קידושין עושה נישואין, עיין משנה למלך אישות י ב, ושער המלך שם בקונטרס חופת חתנים סעיף ת. ועיין הערת המהדיר על הריטב"א [912].

312. כן נראה מדברי הריטב"א [בד"ה אמר אמומר ומטעם זה כתב שאין לומר שתחילת ביאה שהוזכרה בסוגיתנו היינו נשיקת אבר]. לדעת רבינו תם [הובא לעיל בהערה 307] תחילת ביאה היינו תחילת הכנסת אבר, וקשה: הרי אין בכך הסרת בתולים! עיין קובץ שיעורים אות פב, ועוד.

313. היינו אם לבסוף גמר את ביאתו. אבל המערה ואינו גומר את ביאתו, בודאי דעתו על תחילת ביאה, ותחילת ביאה קונה [תוספות בשם רשב"א, ומובא בראשונים ובשלחן ערוך אבן העזר לג ב].

וכן, מי שפירש שדעתו לקדש בתחילת הביאה, קנה בתחילת ביאה. [תוספות בשם ריב"ם, ומובא בראשונים ובשלחן ערוך שם]. ועיין עוד בתוספות ובראשונים.

לעיל בכעית הגמרא אמרינן: "נפקא מינה כגון שהערה בה ופשטה ידה וקבלה קדושין מאחר". והקשו הראשונים: מדוע הגמרא לא נקטה נפקא מינה מצויה יותר, שלא גמר את ביאתו?

ותירצו על פי דברי התוספות הללו: אם הערה ולא גמר את ביאתו, אין ספק שתחילת ביאה קונה [מאחר שביאת קידושין הוקשה לביאת עריות שאסורה בהעראה. יבמות נה ב]. ובעיית הגמרא כאן היא דוקא באופן שגמר את ביאתו, שאז הספק הוא האם דעתו על תחילת ביאה או על גמר ביאה.

314. מדוע עלה בדעת הגמרא לומר שביאה

או קנין אירוסין בלבד היא עושה, כמו קנין כסף וכשטר?

יש נפקא מינה משאלה זו לכמה עניינים:

[א] לירשה. כי רק לאחר הנישואין יורש הבעל את אשתו הנשואה כשמתה, אך אינו יורש את הארוסה.

[ב] וליטמא לה. כהן שאשתו מתה, אם היא היתה אשתו מן הנישואין מותר להטמא לה, ואם היתה ארוסתו בלבד, אסור לו להטמאות לה.

[ג] ולהפר נדריה. אחר האירוסין אבי הנערה והארוס מפירין את נדריה יחד. ואילו לאחר הנישואין הבעל מפר את נדריה לבדו.⁽³¹⁵⁾

אי אמרת ביאה גם נשואין עושה, אזי אם

מתה, הבעל יורשה, ומיטמא לה אם הוא כהן, ומיפר את נדריה בלא האב.

ואי אמרת ביאה רק אירוסין עושה, אם מתה בלא נישואין אינו יורשה, ואינו מיטמא לה אם הוא כהן, ואינו מפר את נדריה בחייה בלא אביה.

ולכן יש לשאול: מאי? מה עושה הביאה, אירוסין בלבד או גם נישואין?

אמר אביי: תא שמע, בוא ושמע רביה ממשנה, שביאה עושה אירוסין בלבד:

לפי ששינו במשנה [כתובות מו ב]: האב זכאי בבתו, בעודה קטנה או נערה,⁽³¹⁵⁾ בקדושה.

שבידו לקדשה בכסף, ויהיה הכסף שלו.

עושה נישואין יותר מאשר כסף או שטר? הר"ן [לעיל על דברי אמיר "כל המקדש דעתו על גמר ביאה] הוכיח מכאן שפשוט לגמרא שביאה בפני עצמה עושה נישואין. ולפיכך הגמרא הסתפקה האם די בביאה אחת לעשות את הקידושין והנישואין יחד, או שביאה עושה נישואין רק לאחר שכבר נעשו הקידושין קודם לכן.

ואף על פי שלא מצאנו בפירוש שביאה עושה נישואין, יש ללמוד זאת מחופה, כי מאחר שחופה שהיא לצורך ביאה קונה, כל שכן שביאה עצמה תקנה!

ונראה שדבריו הם לשיטתו בתחילת מסכת כתובות שחופה היינו יחוד. או הכנסה לרשותו לשם נישואין.

אבל עיין ברמ"א אבן העזר נה א שהביא דעות אחרות מה היא חופה, ובריטב"א כאן למד

שביאה עושה נישואין מיבמה. עיין שם. ובשלחן ערוך אבן העזר נה א פסק שביאה שלאחר קידושין עושה נישואין. אך יש אומרים שביאה בפני עצמה אינה עושה נישואין. [עיין בראשונים לעיל על דברי אמיר הנ"ל, ובהג' הגר"א אהע"ז לג ה]. ועיין פני יהושע.

315. יש נפקא מינה בין נישואין לאירוסין לעוד כמה דברים. כגון לענין שהבעל זכאי במציאת אשתו ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה, מן הנישואין. מה שאין כן בארוס [כמבואר בגמרא בסמוך]. אלא שהגמרא קיצרה כאן, עצמות יוסף. [ועיין מגיד משנה אישות י א, ומאירי כאן. ועיין ס' בירורי השיטות].

315א. רש"י כתובות מו ב.

ובידו לקדשה אף בשטר.

ובידו למסור אותה לקידושין **בביאה**, אפילו בעל כרחה. (316)

וזכאי (317) האב **במציאתה**, ובמעשה ידיה, ובהפרת נדריה.

ואם התארסה, אך עדיין לא נישאה, (318) ולא בגרה, אזי אם רצה הארוס לגרשה, האב **מקבל את גיטתה**.

אך יש הגבלה בזכויותיו של האב בבתו.

ולכן, אם הבת ירשה קרקעות מאב אמה, הם שלה לחלוטין, והאב **אינו אוכל** אפילו את **פירות הקרקע בחייה**, למרות שהיא ברשותו, ואין היא דומה לאשה נשואה, שפירות רכושה שייכים לבעלה.

ורק אם היא מתה הבת בחיי אביה, יורש האב ממנה את הקרקעות.

ואם **נישאת** הבת – **יתר עליו** [על האב] **הבעל**, שהוא זוכה בכל הזכויות שיש לאב, אך יש לו זכות נוספת, שאם ירשה אשתו קרקע, הבעל **אוכל פירות** שגדלו שם משנשאת, **בחייה**.

וכל שכן לאחר מותה, שאז הוא יורש את הקרקע עצמה, והיא שלו, ופשוט שהוא אוכל את הפירות מהקרקע שלו.

עד כאן דברי המשנה במסכת כתובות [מו ב]

ומדברי המשנה הללו, יש ללמוד שביאה עושה קידושין בלבד, ולא נישואין.

שהרי **קתני** בתחלת המשנה קידושי **ביאה**. ואחר כך **קתני נשאת**. משמע שקידושי ביאה שהוזכרו לעיל אינם מקנים לבעל את זכות אכילת הפירות, אלא אם כן נישאת לו. ומכאן שביאה עושה אירוסין בלבד. (319)

ודוחה הגמרא את ראיית אב"י: יתכן שביאה עושה אף נישואין.

318. כך נראה מדברי רש"י. ומכאן שנערה שנשאת אין אביה מקבל את גיטה. וכן כתב רש"י כתובות מו ב. ומסקנת תוספות שאפילו קטנה שנשאת אין אביה מקבל את גיטה. אבל עיין גליון הש"ס על תוספות. ועיין ספר בירורי השיטות שם.

319. תוספות ר"י הזקן.

[ואילו לא הוזכרה הביאה לעיל במשנה היה אפשר לפרש ש"נשאת" היינו אחר קידושי כסף, אבל מאחר ששינונו לעיל "ביאה" וכאן שנינו "נשאת" ולא שנינו "ואם נתקדשה בביאה" הרי משמע שקידושי ביאה אינן כנישואין].
ובתוספות הרא"ש פירש שהגמרא מוכיחה מן

316. על פי רש"י לעיל ג ב, ד"ה זכאי בבתו [וכן בכתובות מו ב]. ועיין בתוספות ובהערותנו שם.

317. כלומר, אפילו לאחר שהאב קידש את בתו עדיין הוא זכאי במציאתה וכו'. [מאירי, וכן מוכח מתוספות הרא"ש והריטב"א להלן על שאלת הגמרא "קתני ביאה וקתני נשאת"].

אבל יש מפרשים שהמשנה חזרה ואמרה: "וזכאי" במציאתה וכו' למרות שכבר נאמר לעיל: "וזכאי" בבתו בקדושיה וכו' מפני שמה ששינונו זכאי במציאתה זהו דבר בפני עצמו ואינו מתייחס לאב שקידש את בתו. אלא כל בת אביה זכאי במציאתה. [תוספות יום טוב כתובות פרק ד' משנה ד', וכן כתב מהר"י בירב בשם הראב"ד וראה להלן הערה 319].

וכי קתני "נישאת" — אשאר.

מה ששנינו "ואם נישאת", ומשמע שצריך נישואין אחרים, מלבד הקידושין הראשונים, מתייחס רק לקידושי כסף ושטר. אבל לעולם בקידושי ביאה אין צורך בנישואין אחרים, והביאה עצמה עושה גם את חופת הנישואין.

וחוזרת השאלה: האם ביאה עושה אירוסין בלבד, או אף נישואין?

אמר רבא: תא שמע, בוא ושמע רביה ממשנה אחרת, שביאה עושה אירוסין בלבד.

לפי ששנינו במסכת נדה [מד ב]: תינוקת עד גיל שלש, אין ביאתה נחשבת ביאה כלל, ומי שבא עליה נחשב כ"נותן אצבע בעיני". אבל, משנעשתה בת שלש שנים ויום אחר, ביאתה נקראת ביאה.

ולפיכך, הרי היא מתקדשת בביאה, מדעת האב.

וכן, אם מת בעלה, ובא עליה היבם [אחי בעלה], קנאה בביאה.⁽³²⁰⁾

הרישא ששנינו "האב זכאי בבתו בקדושיה... בביאה וזכאי במציאתה ומעשה ידיה ובהפרת נדריה. ומקבל את גיטה" עד שתנשא — ומכאן שאפילו לאחר הביאה האב זכאי בדברים הללו. ובעל כרחך שביאה אינה עושה נישואין. שהרי משנשאת אין לאביה רשות בה.

[כלומר, מאחר ששנינו "נישאת יתר עליו הבעל" משמע שכל הדברים ששנינו לעיל בזכויות האב אינן עוברות לרשותו של הבעל אלא על ידי נישואין ולא על ידי ביאה השנויה לעיל, והגמרא מתרצת על כך. "כי קתני נשאת אשאר", כלומר, דוקא לענין קידושי כסף ושטר אין זכויות האב עוברות לרשות הבעל בלא נישואין, אבל לענין ביאה, אף בלא נישואין אחרים זכויות האב עוברות לידי הבעל.

ונראה שתוספות הרא"ש פירש שמה ששנינו "וזכאי במציאתה" וכו' אינו המשך לרישא שקידשה בביאה, [וכדעת הראב"ד ותוספות יום טוב הנ"ל הערה 317], ולפיכך הגמרא לא יכלה להקשות מדברי הרישא בפני עצמה, אלא מכח מה ששנינו בסיפא "נישאת".

אבל הריטב"א הביין שמה ששנינו "וזכאי במציאתה" וכו' זהו המשך לתחילת המשנה, ומדובר בהתקדשה בכסף, בשטר, או בביאה.

ולפיכך הוקשה לו: מדוע הגמרא מקשה ממה ששנינו בסיפא "נישאת"? הרי גם בלא זה יש להוכיח ממה ששנינו ברישא שאם התקדשה בביאה האב זכאי במציאתה וכו'. ובכל הדברים הללו אין האב זכאי משנשאת! ועיין שם, ובשיטה לא נודע למי, ומהר"י בירב, ועצמות יוסף, ומהר"ט. ומהרש"א על תוד"ה ומקבל את גיטה].

320. לפני שהיבם בא עליה אינה נחשבת אשתו גמורה, אלא "זקוקתו" [שהיא זקוקה לכך שהיבם יבוא עליה ויקיים בה את מצות היבום], ואם היבם אינו רוצה ליבמה, אינו יכול לגרשה בגט, אלא בחליצה [דברים כה], ואם היבם בא עליה כשהיא בת שלש שנים ויום אחד קנאה לאשה, ומכאן ואילך היא מתגרשת בגט ולא בחליצה. אבל פחות מבת שלש אין ביאתה ביאה ואינה נקנית ליבם. ואם בא לגרשה בגט אינו יכול, אלא ימתין עד שתהיה בת שלש שנים ויום אחד ויבעול. או שימתין עד שתביא שתי שערות ויגרש בגט. רש"י סנהדרין נה ב.

ועוד, שאם בא עליה לאחר שלש שנים זוכה בנכסי אחיו, ויורשה ומיטמא לה. רש"י נדה מד ב.

וכן, אם קיבל אביה קידושין עבורה, מעתה כל האנשים האחרים הבאים עליה **חייבים** מיתה **משום אשת איש**. (321) (322)

וכן, אם היתה נדה, (323) ובא עליה אדם בנדתה, הרי היא **מטמאה את בועלה** כדין טומאת בועל נדה, שיש בו טומאה יתירה יותר מהנוגע בה.

שהנוגע בנדה טמא רק יום אחד, וטומאתו היא טומאה קלה, (324) שאינו מטמא אדם וכלים. ואילו הבעל את הנדה טמא שבעת ימים, שנאמר [ויקרא טו]: "ואם שכוב ישכב איש אותה, ותהי נדתה עליו, וטמא שבעת ימים". (325)

וטומאתו חמורה עד כדי כך, (326) שיש כח בטומאתו —

לטמא משכב תחתון כעליון, וכמו שיבואר ב-1 להלן:

א. אשה הטמאה בטומאת נדה, מטמאה את המשכב שהיא שוכבת עליו, או את המושב שהיא יושבת עליו, בטומאה חמורה. והיינו, שהמושב או המשכב של הנדה, מטמאים אפילו אדם וכלים הנוגעים בהם.

ב. ואפילו היתה הנידה יושבת או שוכבת על עשר מצעות זה על גבי זה, כולם נטמאים בטומאת "משכב" או "מושב", ונעשים "אב הטומאה", והם מטמאים אפילו אדם וכלים, וכל שכן אוכלין ומשקין.

ג. אדם הבעל נדה, נטמא גם הוא, ומטמא אף הוא את עשר המצעות שתחתיו, אלא

ביום, וטובל, ונטהר בערב, אבל הבעל את הנדה הרי זה טמא שבעת ימים [כמבואר בתורה ויקרא טו], וטומאתו חמורה כמבואר בגמרא להלן.

הבא על נדה כשהיא קטנה פחות מבת שלש שנים, אין ביאתו נחשבת ביאה, והרי הוא כנוגע בה בלבד. ולפיכך הוא טמא טומאת ערב בלבד. וטומאתו היא טומאה קלה כטומאת מגע, ואינה חמורה כטומאת הבעל.

324. הנוגע טמא בתורת "ולד הטומאה" [רמב"ם מטמא משכב ומושב ג ג].

"ולד הטומאה" מטמא רק אוכלין ומשקין, אבל לא אדם וכלים [שם הלכה ב].

ועוד, שאין בו את החומרא [שנאמרה בכועל נדה] המובאת בגמרא להלן בסמוך.

325. רש"י.

326. בועל נדה הוא אב מאבות הטומאה של

321. הראשונים הקשו: שנינו להלן בהמשך הברייתא: "ואם בא עליה אחד מכל עריות שבתורה מומתין על ידה", ואם כן מדוע התנא הוצרך לומר "וחייבין עליה משום אשת איש"? הרי אשת איש היא בכלל שאר העריות! עיין תוספות, ורשב"א בשם רש"י, וריטב"א ושיטה לא נודע למי.

322. פחות מבת שלש שנים ויום אחד, קדושי כסף [ושטר] שלה נחשבים קידושין, והבא עליה לאחר שלש שנים נהרג משום שבא על אשת איש, אבל הבא עליה בתוך שלש שנים אינו חייב מיתה, למרות שהיא אשת איש, מפני שאין ביאתה ביאה. [רש"י סנהדרין נה ב].

323. תנוקת, אפילו בת יום אחד מטמאת בנדתה שנאמר [ויקרא טו]: "ואשה כי תהיה זבה". והאות ו' [שבמילה "ואשה"] מיותרת, ובאה לרבות תינוקת בת יום אחד. נדה לב ב. הנוגע בנדה, טמא טומאת ערב [טמא בו